

ÖZELLEŞTİRME VE ENERJİ SEKTÖRÜNDEKİ UYGULAMALARI

CENGİZ FAYDALI
Enerji-Yapı Yol Sen

1970’li yılların sonlarında dünya ticaretinin yüzde 40’ını denetimleri altında tutan uluslararası şirketler, az gelişmiş ülkelerin ucuz işgücü ve hammadde kaynaklarından yararlanarak, ihracata yönelik yatırımları bu ülkelerde yapmışlardır. Bu ülkelerin dış ticareti yine aynı şirketler tarafından belirlenmiştir. Bu politikalar sonucundan bazı az gelişmiş ülkeler sınai mal ihracatçısı konumuna gelmişlerdir. 1980’li yıllardaki teknolojik gelişmeler “sınai kaydırmacılık” politikalarını önemsiz hale getirmiştir. Yeni dönemde “esnek üretim” teknikleri üretim sisteminin yapısında dönüşümlere yol açmıştır. Yeni üretim tarzında niteliksiz iş gücü yerine az sayıda nitelikli işgücü kullanılmaktadır. Post-fordizm üretim teknolojisi, uluslararası işbölümünde yeni esaslar getirdiği gibi üretim örgütlenmesinde ortaya çıkan yeni olanaklar, uluslararası şirketlerin, az gelişmiş ülkelerde imalat sanayiinde doğrudan yatırımlara ilgisini azaltmış, yatırımlar gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmiştir.

Yeni dönemde, uluslararası şirketler karlarını sınai kaydırmacılık ile imalat sektöründe değil, altyapı ve hizmetler sektöründe maksimize etmeye başlamışlardır. Uluslararası şirketler az gelişmiş ülkelerin altyapı ve hizmetler sektörüne, yerli sermaye ile ortaklar aracılığıyla girmektedirler. Böylece riskleri azalmakta, maliyeti de devletlere yükletilmektedir. Uluslararası şirketler yerli özel sektörle birleşerek faaliyet gösterdiklerinden “yabancı sermaye” olmanın kısıtlamalarını aşabilmektedirler. Bu engel böylece aşıldıktan sonra, az gelişmiş ülkelerde devlet tekelinde bulunan altyapı ve hizmetler sektörü, özelleştirilerek diğer engel de ortadan kaldırılmaktadır.

Yeni dünya düzeni, mali piyasaların serbestleştirilmesi ile mali sermayenin ulusal engellerden kurtulması, üretken sermayenin dünyanın şu ya da bu yöresinde en karlı alanların devlet tekelinden arındırılarak kendisine açılması üzerine yükselmiştir. Az gelişmiş ülkelerde bu hedeflere, IMF’nin “istikrar programları” ve Dünya Bankası’nın koşullu “yapısal uyarılama kredileri” aracılığı ile ulaşılmıştır. Bu program ve krediler ile açılan dönem, az gelişmiş

ülkelerde “dünya ile bütünleşme”, “ulus-ötesi kalkınma”, “modern dünyanın değerlerine bağlanma” ve elbette “demokratikleşme” süreci olarak “küreselleşme dönemi” adıyla yüceltilmiştir. Bununla birlikte yeni dünya düzeni, küresel sömürgecilik olarak adlandırmayı hakeden çeşitli özellikler sergilemektedir. Bu sistem, az gelişmiş ülke ulusal kaynaklarının dünya sermayesinin tekeline ve elbette doğrudan kendi ihtiyaçlarına göre kullanılmak üzere terk edilmesini talep etmektedir. Herşeyden önce, az gelişmiş ülkelerde ekonomide devlet tekelinin çözülmesi ve ekonomik iktidarın denetlemeyecek kadar uzak noktalara taşınması, bağımsızlık ilkesini tehdit etmektedir. Az gelişmiş ülkelerin kronik sermaye yetersizliği sorunu nedeniyle arzu edilen “sermaye girişini arttırmak”, aynı zamanda uluslararası sermayenin az gelişmiş ülke kaynakları üzerinde serbest tasarruf gücü kazanması demektir. Üstelik alınan önlemler “sermaye girişini arttırma”ya da yaramamaktadır. Bunun kanıtı özelleştirme uygulamalarıdır. Özelleştirme asıl olarak borçların ödenmesine yöneliktir. Özelleştirme ile ülkelere anlamlı bir sermaye girişi olmadığı gibi, mevcut kaynaklar uluslararası sermayenin hizmetine çekilerek “sermaye çıkışı” gerçekleştirilmektedir. En karlı ve en temel sınıai üretim kuruluşlarının hisse senetleri, borç indirimi karşılığı olarak kullanılmaktadır. Kısacası sürecin bir bütün olarak anlamı, kendisi kapitalizmin bir ürünü olan az gelişmişliğin yeniden üretilmesinden başka bir şey değildir.

DÜNYADA ENERJİ İŞKOLUNDA ÖZELLEŞTİRME VE SERBESTLEŞTİRME

ICEF’in enerji işkolundaki özelleştirme ile ilgili raporuna gözatacak olursak;

İlk petrol krizinden bu yana dünyada enerji politikalarını kontrol etmek için bir yarış başladığını görürüz. Petrol İhraç Eden Ülkeler Karteli OPEC, ilk zamanlar petroll fiyatlarını yükseltip büyük karlar elde ederken, 1980’li yıllardan sonra fiatlar düşmeye ve geri kalmış petrol ihraç eden ülkeler büyük bir dış borç altında kalırken, başta Amerika ve OECD ülkeleri, uluslararası finans ve yatırımlarla büyük karla elde etmeye başlamışlardır. Çok uluslu dev petrol şirketleri birleşmeler, anlaşmalar ve ortaklıklar ile kartelin etkisini kırmayı başarmışlardır.

Dev petrol şirketleri, kömür alanına da el atarak satın almalar ve birleşmeler ile kömürün enerji piyasalarındaki rolü ve değerini düşürmüşlerdir. Bunun sonucu olarak 1979 ile 1989 yılları arasında kapatılan AT ülkeleri kömür madenlerinden 200.000 işçi açığa kalmıştır. Kapatılan ulusal kömür madenleri yerine, aynı şirketlerin sahibi olduğu veya ortak bulunduğu gelişmekte olan ülke madenlerinden kömür satın alınmasına başlanmıştır. Çok düşük fiatla Çin Halk Cumhuriyetinin dünya piyasalarına girmesi kömür fiatlarını dünya çapında etkilemiştir. Bugün dev 10 şirket dünya kömür piyasalarının

yarısından fazlasını kontrol etmektedir. Ucuz emek gücünün yanısıra en üstün teknolojiyi uygulama bu dev enerji şirketleri ile Avrupa veya Japonya'nın rekabet etmesi mümkün değildir.

Petrol krizinden sonra "serbest piyasa rejimi"nin en büyük savunucusu olan Amerika, uluslararası alanda enerji politikalarının etkilenmesi ve denetimini sağlamak için yeni bir örgütün, Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) nın kurulmasını başarmıştır. 1974 yılında OECD çerçevesi içinde kurulan IEA'nın ilk gayesi, petrol ihraç eden ülkelere karşı yeni enerji politikaları oluşturmak olmuştur. Enerji tasarrufu, mevcut kaynakların en etkin kullanımı, alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi, kömürün daha temiz fakat yaygın olarak kullanımı yöntemleri, uluslararası önlemler altında nükleer enerjinin daha yaygın kullanımı gibi IEA tezleri hep bu nedene dayanmaktadır. Daha sonraları enerji işkolunun dünyada doğa, çevre ve ozon tabakasına etkisi ile atmosferin ısınması konuları da gündemde önemli yer almaya başlamıştır.

Kurulduğundan bu yana IEA enerji politikaları ve siyasi çıkarların aynı anda ele alındığı bir kuruluş olmuştur. OECD çerçevesi içinde bulunması sonucu son yıllarda OECD'nin ele aldığı özelleştirme ve serbestleştirme görüşlerinin, yılda iki kez yayınlanan IEA Politika Dökümanlarında yer almasına neden olmaktadır.

1989 yılında yayınlanan "IEA Ülkeleri Enerji Politikaları ve Programları Raporu" da, İngiltere, Hollanda ve Yeni Zelanda'da enerji ve ilgili sektörlerde geniş özelleştirme uygulamaları yapıldığı ifade edilmekte, bu arada düzenlemelerle ilgili Amerika, Avusturalya ve Türkiye'de adımlar atıldığına işaret edilmektedir.

Elektrik işkolu bakımından aynı raporda şunlar belirtilmektedir:

"1988 ve 89 yıllarında elektrik işkolunda büyük değişiklikler olmaya başlamış ve geleneksel, merkezi üretim yerine, daha ufak, fakat gayri merkezi olarak üretim yapan şirketlerin artmakta oldukları görülmüştür. Bu durum rekabeti arttıracaktır. Artık büyük sınıai elektrik tüketicilerinin bu enerjiyi dilediği yerden doğrudan almaları olanağı ortaya çıkmaktadır."

Bunun değerlendirilmesinden iki önemli sonuç çıkmaktadır: İlk olarak, özel sektöre bağlı ve merkezi sistem dışında kalacak özel şirketler yaygınlaşacaktır. Bu "özel" şirketler ise zaten diğer sektörlerde, örneğin kömür, demir-çelik veya kimya gibi, devleşmiş şirketler olacaktır. İkinci önemli olan ise "rekabet" in sadece ulusal alanda değil, uluslararası alanda da arttırılacağı ve elektrik enerjisini dışarıdan satın almanın serbest bırakılacağı olmaktadır. Dışarıdan alınacak elektrik enerjisinin ise ulusal fiatlardan daha da düşük olacağı bir gerçektir.

IEA Raporunda elektrik ithalatıyla ilgili şu gözlemler yapılmaktadır:

“Değişik sistemler arasında akım yükünü dengelemek için yapılan elektrik alışverişinin yanı sıra, elektrik akımında yeni bir dünya ticareti ortaya çıkmaktadır. İtalya’da elektrik dış alımı 1988 yılında yüzde 12 dolayına çıkmıştır. Bu alım, Avrupa’nın en büyük elektrik satıcısı Fransa’dan alınmıştır. Aynı şekilde 1988 ve 89 yıllarında İsviçre, İngiltere ve diğer komşu ülkeler Fransa’dan elektrik satın almışlardır. AT’nin Tek Pazar olgusu içinde birleşik bir elektrik piyasası yaratılması çalışmaları hızla devam etmektedir. Diğer taraftan Kanada’nın Amerikaya sattığı elektrik enerjisinde de büyük artışlar olmuştur. Bu artış, iki ülke arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması hükümleri sonucu gerçekleşmiştir.”

Elektrik ve enerji işkollarında ulusal hükümetlerin özelleştirme ve serbestleştirme politikalarını özendirmeleri, desteklemeleri veya uygulamaya koymaları anlaşılabilir bir olgu olmaktadır. Liberalleşme, özelleşme ve uluslararası ticaret birbirleri ile el ele giden politikalar olmaktadır. Ancak IEA, Avrupa Topluluğu veya ABD-Kanada Serbest Ticaret Anlaşması gibi siyasi kuruluşların aynı olguyu savunmaları ve uygulanması için zorlamalarda bulunmalarını anlamak zor olmaktadır.

Özelleştirme ve serbestleştirmenin genel toplum çıkarlarını daha iyi koruyacağı ve gerçekleştireceği ileri sürülmektedir. Şu ana kadarki uygulamanın derinliğine incelenmesi, zaten ekonomik dev olan sanai şirket ve kuruluşların, elektrik enerjisinin özelleştirilmesinden büyük kazançlar elde edeceklerini açıkça ortaya koymaktadır. Çoğu dökümanda ele alınmayan diğer bir çıkar grubuna da işaret etmek isteriz: Elektrik enerjisi üretim santrallerini inşa edenler ve makina, jeneratör gibi aksam sağlayanlar. Ancak çok gelişmiş ekonomilerde bunları yerine getirebilen şirketlere rastlanmaktadır. Bu şirketler ise anlaşmalar ve ortaklıklar ile kendi işlemlerini uluslararası niteliğe kavuşturmuş bulunmaktadır. Bu alandaki dev şirketler Amerikan Westinghouse, Alman Siemens, Fransız Framatome, Japon Mitsubishi ile İsveç ve İsviçre Ortaklığı Asea Brown Boveri olmaktadır. Nükleer santral inşa ve işletme kapasitesine sahip bu şirketlerin, ulusal alanda özelleştirme ve siyasi denetimin azaltılarak serbestleştirme politikaları sonucu büyük kazançlar elde etmeleri beklenmektedir.

ICEF’in RAPORU

Uluslararası Kimya, Enerji ve Genel İşçiler Federasyonu (ICEF) Dünya Genel Kurulunun raporunda dünyadaki özelleştirmelerin sonucunu şöyle özetliyor. “Serbest piyasa ele geçirdi ve çok uluslu şirketler kazandı.”

Enerji sektöründeki bu değişiklikler, genelde dünya ekonomisindeki gelişmelerin bir parçası olmaktadır. Geleneksel olarak sıkı bir biçimde kontrol edilen ve ulusal politikaların temel parçası olan sektörler, şimdi dünya ekonomisinin parçası haline gelmekte ve kâr hevesine hedef olmaktadır. Daha önceleri kamu kesiminde olan ve devlet tarafından kontrol edilen sektörleri çok uluslu şirketler ele geçirmeye başlamışlardır ve on yıl öncesine kıyasla dünya çapında enerji sektöründe çok önemli bir yer almışlardır.

O zamanlar bu şirketlerin gücü ve rolü dünya ekonomisi üzerinde zaten büyük olmaktadır. Enerji sektöründe, örneğin Kanada gibi, bazı ülkeler bu şirketlerin çalışmalarını bir ölçüde denetim altına almıştı. O zamandan bu yana meydana gelen değişiklik ve gelişmeler onucu şu an dünya enerji sektörü, çok daha birleşik ve birbirine benzer hale gelmiştir. Yüksek gerilim hatlarının birbirine bağlanması ve ülkeler arası elektrik nakli gibi alt yapıların entegrasyonu ile başta elektrik enerjisi olmak kömür, gaz ve petrol sektörlerinde gittikçe artan dünya ticareti, bu ekonomi dalına uluslararası bir nitelik kazandırmaktadır. Bu dalda yeni bir dünya işbölümü beklenmektedir.

Özelleştirme ve serbestleştirme uygulamaları toplumlara rekabeti artırma olarak gösterilmesine karşın bu araştırma, uygulamanın aslında zaten var olan sermayenin merkezileşmesi ve gücün belirli odaklarda toplanmasına yaramıştır. Genel olarak devlet kontrolünde ve bazı kurallara bağlı çalışan kamu tekellerinin yerini özel oligapoller, örneğin İngiltere’de elektrik üretimi gibi veya doğrudan özel tekeller, İngiliz Gaz (British Gas) gibi almıştır. Bu özel şirketler çok daha az kurallara ve devlet kontrolüne bağlı olmaktadır. İç sermaye kaynaklarının yok denecek kadar az olması sonucu, gelişmekte olan ülkeler ile eski merkezi planlı ekonomi ülkelerinde devlet mal varlıkları ve kamu işletmeleri, yabancı yatırımcıların eline geçmiştir. Bu ele geçirme içinde birinci hedef, enerji dalında arama sondaj, geliştirme, üretim ve dağıtım alanları olmuştur.

Özelleştirme ve serbestleştirme, dünya enerji devlerinin uluslar arası alanda bir hegemonya kurmalarının aracı olmaktadır. Bu genişleme sadece petrol devleri için değil, gaz, kömür ve elektrik sektörlerinde de olmaktadır. Örneğin British Gaz veya Fransız EdF, uluslararası enerji piyasalarında durumlarını kuvvetlendirmek için geniş dış yatırımlar yapmaktadır. Enerji sektöründe bir dalda çalışan şirketler genişlemekte ve bu sektörün diğer dallarına da el atmaktadır. Yatay ve dikey entegrasyon, çok uluslu şirketlerin yeni “modern görünüm”ü olmakta ve yeni stratejiler dünya çapında uygulanmaktadır.

Bu uluslar arası olma yarışına, petrol ihraç eden ülkelere yeni oyuncular da girmektedir. Genellikle bu yeni oyuncular, eski ve güçlü Batılı şirketlerle işbirliği yapmaktadır. Örneğin Alman VEBA ile Venezuela PDV işbirliği, Japonlar ile Suudi

Arabistan ARAMCO ilişkisi ve Nijerya Ulusal Petrol Şirketi ile Fransız Elf, Amerikan Farmland ile İspanyol Ertoil ortaklıkları gibi.

Bu yeni oyuncular satış ve dağıtım alanlarına girmek isterken Batılı şirketler doğal kaynaklara doğrudan girmeyi garanti altına almak istemekte ve bu şekilde ortak çıkar tezini kullanacak kendi güçlerinin daha da artması için yeni yollar aramaktadır. Uluslararası şirketlerin bu yeni stratejisi en çok ulusal enerji politikalarına alışkın ülkeleri ve en başta işçi-işveren ilişkilerini etkileyecektir. Uluslararası rekabete kapalı iken elde edilen ve korunan üstünlükler, uluslararası nitelik kazanan enerji piyasasının etkisi altında yok olacak ve bu arada sendikaların da gücü azalacaktır.

ETKİLERİ

Batılı ülkelerdeki bu özelleştirme ve serbestleştirme dalgası, çok önemli olan enerji sektörünü de piyasa içine sokmaktadır. Bu uygulamanın hızı ve kapsamı, değişik ulusal koşullar, geleneksel alışkanlıklar ile bugünkü duruma bağlı olmaktadır. Aynı veya benzer piyasa güçleri olmasına rağmen, örneğin İngiltere ile İtalya'daki uygulamalar çok değişik olmaktadır.

Bu gelişmelerin çok yanlı etkileri olmaktadır. En çok yarar görenler büyük enerji şirketleri ile geniş çapta enerji kullanan sanayi olmuştur. Bu büyük sanayi tüketiciler, kısa ve orta vadede, pazarlık güçleri nedeniyle enerji için daha az fiyat ödeyeceklerdir. Ancak uzun vadede enerji sektörünün bütün dallarında birkaç dev şirketin sözü geçecek ve denge enerji sağlayan şirketler lehine değişecektir.

Bazı uygulamalarda serbestleştirme ve özelleştirme büyük yolsuzluklar içinde yapılmıştır. Spekülasyon sonucu küçük bir grup çok kısa sürede çok büyük kârlar elde etmiştir. Bazı ülkelerde ise "yumuşak" yolsuzluklara ve kayırmalara rastlanmıştır. Hükümetlerin devlet mal ve varlıklarını satması konusunda OECD dahi "kamu kesiminin satılması ile devlet bütçe açıkları kapatılırken, devlet mal varlığı eksilmekte ve orta ile uzun vadede vergi artışlarına veya kamu borçlarının yeniden yükselmesine yol açacaktır" demektedir. Avrupa İşçi Sendikaları Araştırma Enstitüsünün bu konuda bir çalışması da OECD görüşünü teyit etmektedir. "Devlet kamu mal varlıklarını ortadan kaldırmaktadır. Bu durum basit olarak borcunu ödemek için bir ailenin altınlarını satmasına benzemektedir." Bir başka deyişle, özelleştirme, çok iyi gelir elde eden bir pilotun, borcunu ödemek için gözlerini satışa çıkarması olmaktadır. Operasyon yapıldıktan sonra kör olan pilotun yeniden gözlerine kavuşması mümkün olmayacak ve erken verdiği bu karardan dönülmeyecektir.

Özelleştirme uygulamasından en çok zararı işçiler ve çevre görmektedir. Bu uygulamada maliyet büyük önem taşıdığı ve işlemler birleştirildiği için geniş çapta iş kaybı ortaya çıkmaktadır. Enerji şirketlerinin bu dalda çalışmalarını birleştirmeleri zamanla Batı Avrupa ve Japon kömür madenlerinin tamamen kapatılmasına neden olacaktır. Bölge ekonomisi ile işgücü üzerindeki olumsuz etkilerinin yanısıra bu ülkeler ithalata bağımlı duruma geleceklerdir.

Enerji sektörünün uluslararası nitelik kazanması, çevre konusunda devlet müdahalesini de zayıflatacaktır. Batılı hükümetler, güçlü olmaları sonucu şirketleri çevre konusunda bazı kurallara uymaya zorlayabilecektir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde güç çok uluslu şirketlerin elinde olmaktadır. Bazı batılı ülkelerde yeniden millileştirme de olabilir. Genel hükümet politikaları ile piyasa ekonomisinin çakışmaya başlaması, millileştirme uygulamasını beraberinde getirecektir.

Ancak birçok alanda geriye dönüş mümkün olmayacaktır. Ya siyasi iktidarın gücünün azalması veya meydana gelen yapısal değişikliklerin büyük boyutları geriye dönüşü engelleyecektir. Bu uygulama, daha önce granit kaya içinde dokunulmaz olarak görülen yapıların, baskı, propaganda ve lobi ile değiştirilebileceğini ortaya koymuştur.

Özelleştirme ve serbestleştirme uygulamasının gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisi çok değişik olmuştur. Magreb ülkeleri ile Nijerya hariç, Afrika'da bir etkisi olmamıştır. Bunun nedeni dünya ekonomisi içinde Afrika'nın çok küçük bir payı olmasıdır. Asya ülkeleri bu uygulamaya bağlı olduklarını açıkça ifade etmektedir. Buna rağmen, kamu kesimi yöneticilerinin, askeriyenin ve sendikaların karşı çıkması sonucu, ilan edildiği kadar geniş kapsamlı olmamıştır. Örneğin Tayland uygulaması. Aynı durum Güney Amerika için de geçerlidir. Ancak bu ülkelerde ekonomik durumun çok bozuk olması kâr getiren şirketlerin bir dalga halinde özelleştirilmelerine yol açabilecektir. Kâr getiren şirketler ise genellikle enerji sektöründe olmaktadır. Bu konuda, elli yıl önce millileştirme politikaları sonucu ülkeden kovulan çok uluslu şirketlerin, şimdi özel davet ile aynı ülkelere dönmesi beklenmektedir.

İlk olarak ekonominin merkezinde bulunan bu geniş sahada kontrolü kaybedecekler ve kalkınma planlarını piyasa güçlerine bağlı kılacaklardır. Bu durum ise birçok kalkınma hedefini ulaşılamaz hale getirecektir. Özelleştirme ve serbestleştirme uygulaması beraberinde geniş çapta işsizlik ve düşük ücretleri getirmektedir. Liberal ekonomik politikaların "kalkınma"ya yol açması yerine, yoksulluğun artmasına bu kalkınma modelinin yararlarının çok dengesiz bir biçimde dağılmasına ve ekonomik gücün uluslararası bağlantılı küçük bir grubun eline geçmesine yol açacağını ortaya koyan kuvvetli göstergeler vardır. Bu konuda en güzel örnekler Hindistan, Arjantin, Brezilya ve

hatta Venezuela olmakta ve daha birçok ülkenin listeye girmesine az bir zaman kalmaktadır.

İkinci olarak özelleştirme ve serbestleştirme, çevre ve doğayı daha büyük tehlike içine sokacaktır. Gelişmekte olan ülkeler, yabancı yatırımları çekebilmek için birbiri ardından bu konudaki kaide ve kuralları zayıflatmaktadır. ABD ile Meksiko arasındaki ilişki bu durumun en güzel bir örneği olmaktadır.

Son olarak, gittikçe artan bir biçimde enerji devleri, ucuz işçiden yararlanmayı artıracaktır. Bunun örneği, kömür işkolunda şirketlerin Kızıl Çin ile Venezuela'ya ucuz işçi için kayması olmaktadır. Kömürü çok ucuza mal eden Polonya başta olmak üzere diğer Doğu Avrupa ülkeleri de çok yakında bu listeye dahil olacaklardır.

ÜLKEMİZDE YAPILAN ÖZELLEŞTİRMELER VE KİT'LERDEKİ SON DURUM

Bu politikaların ülkemizde yaşama geçirilmesi için en önemli adım 24 Ocak 1980 istikrar kararlarının alınmasıyla atıldı. 24 Ocak istikrar paketinin tek amacı vardı; kapitalizmin tek Pazar hedefi doğrultusunda, IMF kararlarını yerine getirerek, emek cephesini yoksullaştırmak, ülke kaynaklarını ulusal ve uluslararası tekelere aktarmak. Bu amaca ulaşmak, ancak baskıcı ve zorba bir iktidar ile mümkündü. Askeri darbeye istenilen iktidar tipi yönetime getirildi. Ekonominin başına da 24 Ocak istikrar paketini hazırlayıcı ekip oturtuldu. Paketin devreye sokulması için iki yöntem izlendi.

Birincisi; doğrudan emek kesiminin ulusal gelirden aldığı payı küçültmek. Bu konuda amaca ulaşmak hiç de zor değildi. Devlet güdümlü sendikalar dışında tüm toplumsal örgütlenmeler dağıtılmış, yasaklanmış ve tamamen susturulmuştu. Çalışanların mülki gelirden aldıkları pay süreç içinde %40'lardan %10'lu rakamlara indirildi.

İkinci yöntem de bu kaynakların ulusal ve uluslararası tekelere aktarılmasıydı. Araç da özelleştirme politikalarıydı.

Kamuoyunu razı edebilmek için her türlü yola başvuruldu. Önceleri tek ağızdan KİT'lerin verimsizliği, kambur oluşturduğu, zarar ettiği pompalandı. Sonra bu işletmelerde teknoloji yenilenmesi yapılmadı, yatırımları durduruldu, dış borç sarmalına sokuldu, kısacası KİT'ler mezarlıkları oluşturmak için her yol denendi. Özelleştirme için öne sürülen argümanların aksine (işsizliği önleme, verimliliği artırma, yatırım olanaklarını oluşturma, sermayeyi tabana yayma, kaliteli hizmet sunma) özelleştirmelerin dış ve iç borcu karşılamaya, sermayeye kaynak aktarmaya ve kara para aktarmaya yönelik yapıldığı tüm çiplaklığıyla ortaya çıktı.

Öncelikle kamu kuruluşlarının “çetelerle mücadele” adına, Susurluk holdinglerine verildiği ortaya çıkmış, hükümet suç üstü yakalanmıştır. Bir çok özelleştirme ihaleleri, limanlar, bankalar, enerji santralleri ve dağıtım şebekeleri, POAŞ işletmeleri Susurluk raporunda adı geçenlerin başında bulunduğu holdinglere verilmesi oldukça düşündürücüdür.

KİT’ler üzerinde oynanan bu kirli ve karanlık oyunlara rağmen, KİGEM’in yapmış olduğu ve Korkut Boratav’ın 3 Aralık 1998 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi’nde yayımlanan makalesinde özetlediği haliyle KİT’lerin son durumuna bakacak olursak;

Araştırmamanın kimi bulgularını bir kaç soru etrafında özetleyelim:

KİT’lerin tümü ele alındığında son yıllarda başarımlar göstergeleri bozulmuş mudur?

Tam aksine bir düzelme vardır. 1985-1995 arasında KİT’lere ulusal ekonomiden sağlanan kaynaklar çarpıcı boyutlarda daralmıştır. İstihdam yüzde 14, sabit fiyatlarla KİT yatırımları ise yüzde 68 gerilemiştir. Buna rağmen KİT sistemi yüzde 5’e yaklaşan bir tempo ile büyüebilmiştir. Özelleştirmeler ve kaynak daralmasına rağmen milli hasıla içinde KİT payı yüzde 13’ten sadece yüzde 11’e düşmüştür; imalat sanayii içindeki payı ise şaşırtıcı bir biçimde yüzde 27’den yüzde 29’a çıkmıştır. Azalan istihdama rağmen artan üretim, doğal olarak emek verimini yükseltmiş, dahası KİT’ler verim artışları bakımından özel sektörü aşmıştır. 1985’te imalat sanayindeki kamu işletmelerinde işçi başına katma değer özel işletmelerin 1.7 misli üstündeydi. 1995’te bu fark 3 misline çıkmıştır. Öte yandan KİT’lerin zararları ve kamu açıklarına katkıları nedeniyle ekonomiye yük oldukları iddiasının da, incelenene dönem sonunda tamamen geçersiz hale geldiği ortaya çıkmaktadır.

Kamu mülkiyeti gerçekten kaynak israfına ve verimsizliğe yol açmakta mıdır?

Mülkiyet biçiminin etkinlik verim üzerinde ne kadar belirleyici olduğunu saptamaya çalışılmaktadır. Ve ortaya koymaktadır ki özel işletmelerin kamu kuruluşlarından daha etkin olduğu durumlarda dahi bu “üstünlük” mülkiyetin kamusal veya özel olmasına bağlı değildir. Farklılık, teknoloji seçimi, kuruluş yer, eskilik/yenilik gibi mülkiyet-dışı etkenlere bağlıdır.

Tek tek üretim kolları için neler söylenebilir?

Çimento sanayiinde başarımlar göstergeleri açısından iki tür karşılaştırma yapılmış. Özelleştirme öncesinde kamusal ve özel işletmeler ile özelleştirilen işletmelerin satıştan önceki ve sonraki durumları... İlk özelleştirmelerin uygulandığı kamu işletmeleri ile özel işletmelerin satış öncesinde aynı etkinlik düzeyinde olduğu saptanmış. En etkin

işletmelerden başlayan özelleştirme sonrasında ise bu işletmelerin başarımlarında herhangi bir düzelleme gerçekleşmemiş. Başarım düzeyleri daha düşük olan kamu işletmelerinin ise doğuda bulunması, yani kuruluş yeri seçiminde bölgesel kalkınma hedefinin rol oynamış olması ilginçtir. Özelleştirme, çimento sanayiinde açık seçik üç sonuç vermiştir: İşçi çıkarma, taşeronlaştırma ve bölgesel tekellerin oluşumu...

Kağıt endüstrisinde özel kuruluşlar SEKA işletmelerinden daha gençtir. Bu nedenle teknolojileri daha yenidir. SEKA tesislerinde izlenen dikey entegrasyonun uzmanlaşmayı ve ortalama verimi olumsuz etkilediği ortaya çıkmaktadır. Kurulmuşta izlenen bu teknolojik tercih yüzünden; yani mülkiyetle ilişkisi olmayan nedenlerle SEKA işletmelerinin etkinlik düzeylerinin dönem ortalamaları özel tesislerin altındadır. Ancak dönem sonunda SEKA, etkinlik düzeyi bakımından özel kuruluşları yakalayabilmiştir. Gübre sanayiinde de benzer sonuçlar elde edilmiştir. 1985'te kamu kuruluşları verim/etkinlik düzeyleri bakımından özel işletmelerin altında iken, on yıl içinde bu açığı kapatabilmişlerdir. Ve böylece, KİT kuruluşlarının sürekli olarak düşük verime mahkum olmadığı ortaya çıkmıştır.

Özel sektörlere karşılaştırmanın söz konusu olmadığı petro-kimya sanayiinde ise Aliğa entegre kompleksinin doğru yapılmış bir teknoloji seçimini içerdiği ve örneğin aynı tarihlerde kurulan Güney Kore tesislerinden başlangıç tarihinde daha etkin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Özelleştirmelerin ardındaki gerçek nedenler nelerdir?

Özelleştirme ideologları kamu işletmelerinin tasfiyesinin ardında esas olarak üç neden olduğunu ileri sürerler: Sermayeyi tabana yaymak, rekabetçi bir piyasa düzeni kurmak ve etkinliği artırmak. Araştırmanın bütünü, özelleştirmeler sonunda bu üç hedefin de gerçekleşmediğini ortaya koyuyor. O halde gerçek nedenler farklıdır. Araştırmacılara göre bir neden kamu açıklarının finansmanıdır. Diğeri ise siyasi iktidara yakın iş çevrelerine kaynak aktarımıdır. Kamu malının yağmalanması anlamına gelen bu ikinci hedefin kayırma, düşük fiyatlandırma ve satış koşullarının çiğnenmesi yollarıyla nasıl gerçekleştiği örnek olaylarla ortaya konuyor. Ne var ki, araştırmanın bu bağlamdaki bulguları bir buçuk yıl öncesine aittir. Son aylarda işadamları-mafya-siyasetçi ilişkilerinin en çok yeşerdiği alanın özelleştirmeler olduğu ortaya çıkmadı mı? KİGEM çalışmasında HAVAŞ, SEK, EBK ve ORÜS'e ilişkin yüz kızartıcı örnekler, bu son gelişmelerin yanında pek "masum" kalmaktadır.

Önceleri özel sektör kendisine yük olarak gördüğü, büyük miktarda yatırım gerektiren, alt yapı, eğitim, sağlık, iletişim, enerji sektörlerini devlete havale etmiştir. Kâr marjları düşen, krize giren çok uluslu şirketler, bu sektörlerdeki rantı elde etme uğraşını

her türlü hukuksuzluklar, saldırganlıklar ve her türlü etkileme mekanizmasını kullanarak yürütmektedirler.

ENERJİ VE ÖZELLEŞTİRME

Özelleştirme çalışmalarına girmeden önce ülkemizdeki enerji politikaları ve potansiyelleri hakkında kısa bilgi verelim.

a) Enerjide Planlama Sorunları:

Türkiye’de enerji alanında yaşanan sorunlara en temel kaynaklarından birisi, sektörde başlangıçtan bu yana ciddi bir planlama sorunu yaşanmasıdır. Planlama alanında yaşanan sorunlar, sektörde süregelen kurumsal parçalanma nedeniyle kurumlar arasında etkili bir koordinasyon hiçbir zaman gerçekleştirilememiş olmasından kaynaklandığı gibi, kâr güdüsünün basıncı ve dışa bağımlılık nedeniyle, ülkenin sanayileşme ihtiyacı doğrultusunda doğru ve isabetli bir enerji planlaması da yaşanmamıştır.

b) Kamusal Katma Değer Yerine Kârlılık Kriteri:

Enerji politikalarının oluşumunda sektörün kârlılık güdüsünün basıncından kurtulunamaması ve dolayısıyla enerji üretiminin kamusal değerini belirleyici kriteri haline gelmemesi sektördeki planlama sürecini bozmuş, sektörün sorunlarının daha da ağırlaşmasına yol açmıştır. Örneğin petrol kaynakları kıt olan ve bu enerji kaynağında önemli olarak dışa bağımlı olan Türkiye, normal olarak ulaşım alanında demiryoluna ve toplu taşımacılığa ağırlık vermemiştir. Tersine karayolunu ve özel taşımacılığa ağırlık verilmiş, bu ise ülkenin enerji kaynakları bakımından dışa bağımlılığını arttırdığı gibi, gereksiz bir enerji tüketimine yol açmıştır.

c) Enerjide Dışa Bağımlılık:

Yerli üretimin toplam tüketimi karşılama oranı 1950 yılında yüzde 93 seviyesinde iken, bu oran 1960 yılında yüzde 84’e, 1970 yılında yüzde 77’ye, 1980 yılında yüzde 54’e, 1990 yılında yüzde 48’e, 1995 yılında ise yüzde 42 seviyesine gerilemiştir.

İthalatın toplam tüketime oranının yüzde 7’den yüzde 58’e yükselmesinin en önemli nedeni petrol tüketimindeki artıştır. Petrolün toptan tüketimi içinde yüzde 8’i bulmayan payı yüzde 46’yı aşmıştır ve bunun yüzde 87’sinde ithal edilmektedir.

d) Başlıca enerji potansiyelleri:

1) Hidroelektrik enerjisi:

1995 yılında toplam enerji üretiminin %12'sini elektrik enerjisi üretiminin ise %45'ini karşılamıştır. 1997 tarihinde ise toplam elektrik enerjisinin %13'ünü karşılamıştır. Hidrolik potansiyeli 433 milyar kWh, teknik olarak kullanılabilir potansiyel ise 212 milyar kWh'dır. Bugün bu potansiyelin %30'u kullanılmaktadır.

2) Linyit:

Yerli enerji üretiminin yüzde 40'ını sağlamaktadır. Linyit rezervleri 8.3 milyar tondur. Bu miktar 1.7 milyar TEP'e karşılık gelmektedir. İyi bir arama çalışmasıyla bu rezerv 3-4 katına çıkabilir.

3) Taşkömür:

Türkiye'de 835 milyon TEP düzeyinde taşkömürü rezervi bulunmasına karşın, Türkiye'de taşkömürü üretimi sürekli azalmaktadır. Çeşitli teknolojik yatırımlar yapılması suretiyle yıllık taşkömürü üretimi kısa süre içinde 10-20 milyon TEP düzeyine çıkarılabilir.

4) Petrol:

Toplam enerji tüketiminin %46'sını oluşturan petrolün Türkiye'deki üretimi bu gereksinimin %13'ü kadardır. Petrol arama konusunda gerekli arama çalışmaları yapılmamaktadır. Bu işlemler yapıldığında petrol üretiminin bir kaç katına çıkarılması olanaklıdır.

5) Doğalgaz:

Türkiye'de doğalgaz potansiyeli düşük oranda olmasına rağmen, ithalatla doğalgazın toplam enerji içindeki payı giderek artırılma çalışmaları yürütülmektedir.

1995 yılında 6.7 milyar metreküp tüketilmekte iken, yapılan pereseksiyonlarda doğalgaza 2010 yılında 51 milyon TEP ile toplam enerji tüketimindeki payını %37'ye çıkarılması düşünülmektedir.

6) Jeotermal, rüzgar ve güneş enerjisi:

Güneş, jeotermal ve rüzgardan elektrik enerjisi üretim teknolojilerinde hızlı bir gelişme yaşanmaktadır. İyi bir planlama ve teknolojiyle bu yenilenebilir kaynaklardan elde edilen enerjinin toplam enerji üretimi içindeki payının 2010 yılında %22'ye çıkarmak olası iken bu kaynakların kullanılması ihmal edilmektedir.

Şu anda bu kaynaklardan elde edilen enerji toplam enerjinin %2-3'ü civarındadır.

7) Nükleer Santraller:

Elektrik üretimi alanında dışa bağımlılığı artıracak uygulamalardan biri de elektrik

üretim alanında nükleer santrallerin gündeme getirilmesidir. 2010 yılına kadar yapılması planlanan 1000 MW gücündeki 2 nükleer santralin ülkemiz toplam kurulu gücü içinde payı yüzde 2, 2020 yılına kadar devreye alınması düşünülen toplam 10 santralin o yıl ki kurulu güç içindeki payı ise yüzde 10 olacaktır. Dolayısıyla insan hayatı ve çevre üzerindeki yaratabileceği büyük tehlikeleri şimdilik bir yana bıraksak bile, nükleer santrallerin kurulmasının Türkiye'ye 2020 yılına kadar ciddi bir üretim katkısı olmayacaktır. Türkiye nükleer santrallerden elde etmeyi hedeflediği %10'luk bu enerjiyi, her halükarda kendi kaynakları ile sağlayabilir. Ne var ki ülkenin enerji politikasını uluslararası sermayeye ipotek etmeye kararlı gözüken neo-liberal politikacılar; ilk yatırım maliyeti ve elektrik enerjisini üretim maliyeti diğer santral tiplerine göre daha yüksek olan, teknoloji ve yakıt bakımından tümüyle dışa bağımlı olan nükleer santralleri ısrarla Türkiye'ye sokmaya çalışmaktadırlar. Mersin Akkuyu Nükleer Santral yapımı için verilen tekliflere bakıldığında, enerji sektörünün geleceğinin giderek uluslararası sermayeye devredilmekte olduğu daha net olarak görülebilir.

1. AECL (Kanada), Kuerner John Brown (İngiltere), Hitachi (Japonya), Gür-İş, Gama, Bayındır (Türkiye).
2. Westing house (ABD), Mitsubishi (Japonya), Enka-MNG (Türkiye).
3. NPI (Fransa-Almanya), Siemens (Almanya), Framatome GEL-A (Fransa-Almanya), Campenon Bernard-Hoctief (Fransa-Almanya), Simko, Garanti Koza, STFA, Tekfen (Türkiye).

Dışa bağımlılığı artıracak olan faktörlerden bir diğeri de, santral inşası işinin özel sermayeye devridir. YİD ve Yİ ve İşletme Hakkı Devri modelleri ise büyük ölçüde çok uluslu tekellerin sektöre girmesine ve sektörü denetler hale gelmesine yol açmaktadır. Özellikle Y.İ.D. ve Y.İ. modeli tam bir yabancılaştırma yöntemi durumundadır. Altyapı yatırımları büyük finansman gerektirmektedir ve dolayısıyla ancak uluslararası dev tekellerin altından kalkabileceği bir iştir.

Enerjide Özelleştirme:

Dünya Bankası ve IMF'nin direktifleriyle, 18.3.1993 tarih ve 513 sayılı kanun hükmünde kararname (KHK) ile TEK, Türkiye Üretim ve İletim A.Ş. (TEAŞ) ve Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) olarak ikiye ayrılmıştır. Dünya Bankası elektrikle yatırımlar için proje kredisi vermeye yanaşmazken, bu kuruluşların özelleştirilmeye hazır hale getirilmesi için 840 milyon dolar kredi vermiştir. Bu tutar özelleştirilmeye çalışılan 12 santralin devir bedellerinin %50'i civarındadır.

1. Enerjide Ekonomik Yağma ve Talan Dönemi Başlamıştır.

1996 yılında Resmi Gazete'ye verilen iki ilanla 12 elektrik santrali ile 29 bölgeye ayrılmış dağıtım şebekelerinin özelleştirilmek üzere ihaleye açılmıştır.

İşletme hakkı devredilecek 12 Santralin;	
Ülke elektrik üretimindeki payı	1/3 MGW
Toplam yatırım miktarı (devletçe yapılan)	7.000.000.000\$
Devam Eden Yatırım Miktarı	2.000.000.000\$
Bu santrallerin yıllık karı (yaklaşık olarak)	760.000.000\$
20 yıllık tahmini karı	15.200.000.000\$
12 santralin devir bedeli	1.660.000.000\$

Görüldüğü gibi devletin kasasına 20 yılda 15 milyar dolar kar getirecek santraller 1.6 milyar dolara çok uluslu şirketlere ve medya patronlarına altın tepsiyle sunulacaktır.

Dağıtım Şebekeleri;

İşletme Hakkı Devri Düşünülen Dağıtım Şebekeleri :

Toplam yatırım tutarı	59.147.054.473\$
Abone katılım payı	5.550.941.377\$
30 yıllık tahmini karı	31.463.051.520\$
30 yıllık devir bedeli	2.625.000.000\$

Tablo aynı tablo, 30 yılda 31,5 milyon dolar kar getirecek dağıtım şebekeleri 2,6 milyar dolara devredilecek. Üstelik halktan toplanan 5,5 milyar dolarlık iştirak bedelleri ve değeri tahmin edilemeyen güvence paraları da bu şirketlere devredilecek.

Ayrıca yapacakları yatırımları ve devir bedelleri elektrik tarifelerine yansıtılarak yük yine tüketicinin (halkın) sırtına yükletilecektir.

Özelleştirme uygulamaları hukuksal normlara uyulmayarak yapılmaktadır. Çalışanların bir çok ekonomik ve sosyal haklarını gasp eden bir tarzdan özelleştirme yapılmaktadır. Özelleştirilen kurumlarda %50 oranında işten atmalar yaşanmakta ve özlük hakları verilmemektedir.

SON DÖNEMDE YAŞANAN SİYASAL GELİŞMELER VE ÖZELLEŞTİRME DENEYİMLERİ

Özelleştirme ile Problemler Artmıştır.

- Elektrik kayıpları azalmamış, iki katına çıkmıştır. Tüketiciden alınmaması gereken trilyonlarca lira tahsil edilmiştir.
- TEDAŞ'ın belirlediği tarifelerin dışına çıkmıştır. (Tesisat bağlama, saat açma-kapama)
- TEAŞ'a karşı borçlar ödenmemiştir. Bu borçlar için sayısızca dava açılmıştır.
- AKTAŞ'ın ödemesi gereken 500 milyon dolarlık işletme hakkı devir bedelinin ödendiğine dair hiçbir belge bulunmamaktadır.
- Sözü edilen bölgelere tek kurşluk yatırım yapılmamıştır.
- Elektrik iletim hatlarına yatırım yapılmadığından bu bölgedeki elektrik voltajlarındaki düşüklükle beyaz eşyalarda sayısızca arızalanmalara yol açmıştır.
- Yapılan ve yapılacak sözleşme metinlerinde devlet yetkililerinin iddia ettiği gibi özel sektörün finansman olanaklarından yararlanılmasına ilişkin tek bir madde bulunmamasına rağmen, yapılacak yatırımların, bakım ve onarımların, işletme devir bedellerinin tutarlarının tüketicilere yansıtılacağı açıkça belirtilmiştir.

Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren özelleştirme politikalarının alt yapı çalışmaları ile birlikte enerjiye yansımaları, enerji üretimine yönelik yatırımların sınırlandırılması, enerji iletim hatları ve dağıtım merkezlerinin teknolojik açıdan yenilenmemesi ve kaçaklara seyirci kalarak göz yumma politikası güdülmüştür. Bizim ülkemizde hat kayıpları toplamı %18'dir. Bazı bölgelerde bu oran %25'lere kadar çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki hat kayıpları toplamı ise %5-8'dir. Ülkemizde üretilen enerjinin ancak % 68.92'si net olarak tüketilmektedir. İletim teknolojilerinden dolayı hat kayıplarının olması yada bu hat kayıpları içerisinde ki kaçakların olması batı ülkeleriyle kıyaslandığında devletin her alanda olduğu gibi göz yumma ve KİT'lerin verimsiz olduğu politikasına bir dayanak oluşturma çabasıyla kaynaklı olduğu görülebilir.

Elektrik sektöründe bilinçli olarak yatırım yapmama, teknoloji yenilememe politikası uygulanmıştır. Ayrıca kayıp ve kaçakları önlemeye yönelik, yeni güç kaynaklarını devreye sokmak için proje kredisi vermeyen Dünya Bankasının bu işletmelerin özelleştirilmeye hazırlanması, ticarileştirilmesi için 850 milyon dolar kredi vermesi oldukça düşündürücüdür.

TEAŞ verileriyle 1995 sonu itibarı ile ülkemizdeki kurulu gücün gelişimi

(yani elektrik enerjisi sektörüne üretim bazında yapılan yatırımlar), 1985-1990 yılları arasında yoğun bir yatırım oranı ve miktarı varken, 1990'lardan sonra yatırım oranı ve miktarı düşmektedir. (Kaynak: Elektrik Enerjisi Ülke Raporu, TEAŞ-1995). Bunu sonucu olarak kötü-bakımsız bir iletim hattına sahip olmuş ve resmi verilerle %18 oranında iletim hattı kayıpları söz konusudur. Kaçaklardan kaynaklanan kayıpların ise %3 civarında olduğu bilinmektedir. Bu şu anlama geliyor, üretmiş olduğumuz her dört birim enerjinin bir birimini tüketmeden kaybediyoruz. Öncelikle 1990'lı yıllardan sonra bilinçli olarak arttırılan enerji iletim hatları kayıpları ve kaçakları sanki özelleştirme ile giderilecek bir sorun olarak değerlendirilemez. Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun Soruşturma raporu olarak 06.08.1997'de yayınladığı "TEAŞ ile görevli şirketler AKTAŞ Elektrik Ticaret A.Ş. ve Kayseri ve Civarı Elektrik arasındaki mahsuplaşma ile ilgili olarak Yüksek Denetleme Kurulunca kabul edilen 21.03.1996 tarihli Özel İnceleme Raporu"nda;

"1994 yılı mahsuplaşmasında; Aktaş Şirketiyle 1990 yılında yapılan ESA'ların ayrılmaz eklerine göre belirlenmiş kayıp kaçak oranının Aktaş için % 8.5 olarak kabul edilmesine rağmen 1994 yılı mahsuplaşmasında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nun onayı ile Aktaş için %16.28 olarak alındığı, kayıp kaçak oranının 1 puanın 1994 yılı için parasal karşılığının Aktaş için 48.240,8 milyon lira olduğu bu durumun ileriki yıllarda kaçakları şirketlerce kontrol altına alınmayarak bu oranların daha da büyümesine imkan oluşturabileceği, kötü işletmecilik sonucu kayıplarda da buna benzer durumlar oluşabileceği" belirtilmektedir.

Kaynak Dergisi tarafından 1997 Mart ayında düzenlenen "ELEKON 97" de Çukurova Elektrik Enerjisi Sorunu Paneli'nde Elektromekanik Sanayiciler Derneği Başkanı Orhan ERSEN, "Çukurova'da enerji talebi artış oranı geriliyor, kayıplar artıyor" başlığı altında sunduğu bildiride şunları ifade etmiştir. "Çukurova bölgesindeki elektrik üretim ve iletimin Uzan ailesine geçişiyle birlikte (1990-1996 arası) puant gücü artışı %11 ortalamalardan %4.76 ortalamalara düşmüş, bürüt enerji %12.5 ortalamalardan %7.3'lere düşmüş ve bölgeye satılan net enerji %12'lerden % 8.6'lara düşmüş. Kayıplarda % 5'lerden %5.7'lere 6'lara doğru yükselmiştir. Bu kayıplar yalnızca trafo merkezlerindeki iletim hatlarındaki kayıplardır. Dağıtım hatlarında ise müşterinin kullanımına arz edilir hale gelinceye kadar %20'lerin üzerine çıkmaktadır. 1990-1996 arası yıllarda trafo merkezlerinin kurulu güçleri 1650 MVA'dan 2229 MVA'lara çıkmış. Genellikle ampirik hesaplamalar şöyle yapılır. Puant yük 737 MW'dan 1087 MW'ye kadar yükselmiştir. Bu puant yükü 1.15'le çarpılır. Çünkü bölgede geçek puantı engelleyen bir takım arızalar olabilir. Bunda dolayı 1.15 gibi bir düzeltme faktörü ile çarpmak gerekir. Trafo merkezlerinin MVA olarak kurulu gücünü, bu 1.15 ile çarparak, bulduğunuz güce

böldüğünüzde çıkacak sayı 2.5'ten küçük ise o bölgede iletim hatları ve trafo merkezlerinin kullanımı bakımından bir sıkıntı yaşanıyor anlamına gelecektir. Bu da Çukurovada gerçekten görülüyor. 1990'da bu söylenen sayı 1.9 iken, sonraki yıllarda sırasıyla 2.1, 2.3, 2.1, 1.9, 1.8, ve 1.7 olmuş. Yani son yıllarda özel sektörün elindeki bu hatlarda kayıplar giderek artmaktadır. Nedeni de yeni tesislerin yapılmamasıdır, hatlar artık ihtiyaca yetmemektedir.

Resmi rakamlara göre kamu kurumuna ait elektrik kaçak ve kayıp oranı %18, özel sektöre ait kaçak ve kayıp oranı ise %16.2 ve %20'nin üzerindedir. Aktaş firmasının devir almasından sonra kayıp ve kaçak miktarı % 8.5'den %16.28'e çıkmıştır. ÇEAŞ ile ilgili hat kayıpları da yukarıda anlatılmıştır. Özelleştirmenin söz konusu kaybı önleyeceği tamamen propagandif bir söylemin ötesine geçmeyen ve özelleştirme ile yapılacak talanın gizlenmesine yönelik bir argümandır. Yaşanan özelleştirmelerde kayıp ve kaçakların arttığı ve tesislere yeni yatırımların yapılmaması nedeniyle de giderek artacağı görülmektedir. Üstelik sektörde örgütlenen bir sendika olarak gerek ÇEAŞ ve gerekse AKTAŞ firmaları gerçeklerini iyi bilen, raporlarda yer almayan ancak özelleştirmenin çalışanlar, tüketiciler yönünden neleri ifade ettiğini biliyoruz. Enerji kalitesinin, iletim hatlarına yatırım yapılmamasıyla ne hale geleceğini yaşanan özelleştirmeler göstermiştir. Bugün bu Şirketlerin elindeki bölgelerde iletim hatlarının eskimesi ve trafo merkezlerinin yetersizliği nedeniyle sürekli elektrik kesintileri olduğu gerçeği bilinmesine rağmen basın bunların sonuçları üzerine kamu yararı gözetecek şekilde haber yapmamaktadır.

Ülkemizde ne yazık ki uzun erimli enerji politikaları yoktur. Enerji sektörünün temel öncelikleri doğru saptanmadığı için buna denk düşen politikalar ve kurumsal düzenlemeler hayata geçirilememektedir. Enerji alanında yaşanan bir önemli belirsizlik noktası da, veri temelinin geliştirilememiş olmasıdır. Bu yüzden resmi veriler ve buna dayalı enerji projeksiyonları "resmi yalanlar" sürecinin dayanaklarını oluşturmaktadır.

Son dönemde yaşanan siyasal gelişmeler özelleştirmelerin yapılmasını değil aksine durdurulmasını yapılanların da iptal edilmesini gerektirmektedir.

Sünerbank, Çimento, Etibank, POAŞ özelleştirmelerinde görüldü ki, özelleştirmeler iddia edildiği gibi verimliliği arttırmayı, sermayenin tabana yayılmasını, yeni yatırımlar yapılmasını sağlamamış, tam tersine sektörde tekeller oluşturmuş, kara paralar aklanmış, mafya, siyaset, sermaye üçgeni içerisinde yolsuzluklar, hukuksuzluklar doğurmuştur.

Korkmaz Yiğit'in kasetinde de açıklandığı gibi ihaleler ilgili devlet kuruluşlarınca değil, başbakanın evinde yapılmıştır. Türkbank'ın özelleştirilmesi olayı bir çok ilişkiyi ortaya çıkarmış, özelleştirmenin ne olduğunu kamuoyuna yansıtmıştır. Mafya liderinin

yönlendirmesi sonucunda kara paracı holdingler ve siyasilerin işbirliğiyle ihaleler yapılmıştır.

Diğer bir kasetle de (Meral Akşener) enerji santralleri ve dağıtım şebekelerinin sözleşmelerinin onaylanması için medya patronunun Danıştay üyelerini etkilemek için nasıl girişimlerde bulduklarını tüm kamuoyu ibretle izlemiştir.

Bütün bunlar sonucunda 55. hükümet ihaleye fesat karıştırmaktan gensoru önergesiyle ve yapılan oylama sonucunda düşürülmüştür.

Cumhur Ersümer de yolsuzlukta suçüstü yakalanan bu hükümetin üyesidir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki enerji sektöründe yaşanan özelleştirme örneklerinden AKTAŞ, ÇEAŞ özelleştirmelerin yapılmaması için yeterli bir deneyim olmuştur.

- Tüketicilere gerçeğe aykırı faturalar düzenlenmiş ve bunların zorla tahsiline gidilmiştir. Ve tüketicilerin yüzbinlere ulaşan şikayet dilekçeleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca yanıtsız bırakılmıştır.
- Bu şirketler keyfi olarak işten çıkartmalara gitmiş, çalışanların sayısı yarı yarıya azaltılmıştır.

Saymakla bitmek ve tükenmek bilmeyen bütün bu gerekçelere rağmen düşürülmüş bir hükümetin üyesi olan Cumhuriyet Çayırhan, Yatağan, Yeniköy, Kemerköy elektrik santralleri ile Ankara-Kırıkkale, Sakarya,Bolu, Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray, Kocaeli-Gebze, Samsun-Ordu-Sinop, Malatya-Elazığ, Tunceli-Bingöl, Zonguldak-Çankırı,Bartın-Karabük, Kahramanmaraş-Adıyaman, Şanlıurfa, Yozgat-Sivas-Tokat illerinin yer aldığı 10 dağıtım bölgesiyle ilgili sözleşmeleri giderayak imzalamıştır.

57. Hükümet kurulduğunda yine Enerji Bakanlığı'na getirilen Sayın Cumhuriyet Ersümer daha güven oylamasını beklemeden elektrik dağıtım bölgelerinin devir işlemlerini başlatmıştır.

Özelleştirmeler ve Hukuksal Durum

Özelleştirme ve Anayasa;

Enerjideki özelleştirme Anayasa'ya, RTÜK Yasasına, Rekabet Kurulu Yasasına aykırılık taşımaktadır. Hükümet bu hukuksal engelleri aşmak için her türlü kirli pazarlıkla Anayasa değişikliğine gitse de özelleştirmelerin Anayasaya aykırılığı devam etmektedir. Öncelikle Anayasa değişmeden yapılan özelleştirmelerin durumunu ele aldıktan sonra, yapılan Anayasa değişikliğiyle ne amaçlandığını da ele alacağız.

“Elektrik üretimi, işletimi ve dağıtım ile ilgili etkinlikler kamu hizmetidir. Çünkü bu etkinlikler, kamu yararına dönük, toplumun ortak gereksinimim karşılmasına yönelik düzenli ve sürekli etkinliklerdir”.

“Eğer bir kamu hizmeti uzun süreli olarak özel kesime gördürülecekse, düzenlenen sözleşme imtiyaz sözleşmesi niteliğindedir. Yasal düzenlemeler niteliği değiştirici etki yaratamaz”.

“İnsan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uyan bir hukuk düzeni kuran ve bu düzeni sürdürmekte kendini yükümlü sayan bütün davranışlarında hukuk kuralları ve anayasaya uyum işlemi ve eylemleri yargı denetimine tabi olan devlettir”.

“Aslında bu sözleşmede kamu hizmetinin görülmesi uzun süre özel kesime bırakıldığı ve bu nedenle sonradan giderilmesi güç sonuçlar doğurabilecek nitelikte oldukları için, Danıştay ön denetimine bağlı tutulmalarında kamu yararı da bulunmaktadır”.

“Telekomünikasyonun, elektrik üretiminin, iletim ve dağıtım gibi stratejik önemli olan alanlara yabancıların girmesini ötesinde, egemen olması, güvenlik, bağımsızlık ve ekonomik yönlerden çok sakıncalı olabilir. Çünkü bu tür kamu hizmetleri ülke güvenliği ile çok yakından ilgilidir”.

Bu alıntılar enerjide özelleştirmeye ilgili çıkan yasaların iptali için yapılan başvurularda Anayasa Mahkemesi'nin kararlarından alınmıştır. Buna benzer değerlendirmeler artırılabilir. Bütün bu değerlendirmelerin ortak paydası aşağıda şıklar halinde belirtilmiştir.

- Bu sektörlerdeki hizmetlerin kamu hizmeti olduğu,
- Bu hizmetlerin özel sektörün hakimiyetine verilmesinde olumsuz toplumsal sonuçlar çıkabileceği,
- Yabancı ortaklıkların bu sektörde etkinliğinin ülke bağımsızlığını tehlikeye düşüreceği,
- Bu hizmetlerin özelleştirilmesini bırakın bir tarafın bu alanda özel faaliyet varsa kamulaştırılması,
- Çalışanların konumları ve hakları yasal düzenlemelerle güvence altına alınabileceği,
- Kamu mallarının ekonomik değerlerini gerçekçi bir gerçeği yansıtan belirlenebileceği,

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası

Bütün bu değerlendirmeler ışığında, bu kamu hizmetinin yürütülmesiyle ilgili bir yasal düzenleme çıkarılacaksa, yukarıda belirtilen önerileri ve önlemleri içerecek bir tarzda ele alınması gerektiğini söyleyebiliriz.

Oysa çıkartılan 3096 sayılı, 3974 sayılı yasalar tamamen bu gerekçeleri yok sayan bir tarzda çıkartılmış ve anayasaya aykırılıkları noktasında davalar açılmıştır.

Elektrik enerjisi alanında özelleştirme tercihlerinin sonucu olarak, 4.12.1984 tarihinde yürürlüğe giren 3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti ile Görevlendirilmesi hakkında Kanun ile TEK dışında ki sermaye şirketlerine elektrik üretim, iletim ve dağıtım hakkı tanınmıştır. 1985 yılında bu kanunun uygulama yönetmeliği yayınlanmıştır.

Yasalara ve çeşitli yargı kararlarına göre bir kamu hizmetinin görülmesinin özel kesime devrini düzenleyen sözleşmeler, idari sözleşme olduğu gibi aynı zamanda da imtiyaz sözleşmeleridir. İmtiyaz sözleşmelerinin denetimi ise 1924 Anayasası'nda TBMM'ne, 1961 ve 1982 Anayasası'nda ise Danıştay'a verilmiştir. Danıştay imtiyaz sözleşmelerinde kamu yararına uygunluğu ve diğer koşulları denetlemekle yükümlüdür.

Ayrıca YİD sözleşmeleri idari sözleşme niteliğinde olup idari yargının alanına girerler. Özel hukuk hükümlerine tabi değildirler. Bu nedenle YİD modelinde uluslararası tahkim uygulanmayacak ve vatandaş üçüncü kişi sıfatıyla YİD modelinde kamu yararının gözetilmemiş olduğu iddiasıyla yargıya başvurabilecektir.

Danıştay ve Anayasa mahkemelerinin de bu doğrultuda net kararları bulunmaktadır. Buna karşın çokuluslu şirketlerin çıkarlarını kamu yararından ve ulusal çıkarlardan daha üstün tutan siyasal güçler YİD, Yİ ve İHD modellerini Danıştay'ın, ulusal yargının ve halkın denetiminden kaçırarak bir "yağma ve kapitülasyon modeli" haline getirmek için yoğun bir gayret içindedirler. Siyasi iktidarlar Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararlarını yok sayan uygulamaları yönetmeliklerle yürütmeye çalışmaktadırlar.

Öte yandan özellikle de uluslararası sermaye güçleri, bu hukuki statünün ortadan kaldırılması için, Türkiye'de yoğun bir lobi faaliyeti yürütmekte ve baskı uygulamaya çalışmaktadırlar.

Bu açık yasal düzenlemelere karşın 1992 yılında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile çeşitli şirketler arasında özel hukuk hükümlerine tabi YİD sözleşmeleri imzalanmıştır. Tartışmasız bir şekilde hukuk ihlali gerçekleştirilmiştir. Bu sözleşmelerden ulaşılabilenler hakkında Danıştay'da iptal davaları açılmıştır.

ENERJİDEKİ ÖZELLEŞTİRMELERDE YAPILAN İHALELER 3984 SAYILI RTÜK YASASINA AYKIRIDIR.

3984 sayılı RTÜK yasasının 29. maddesinde “belirli bir özel radyo ve televizyon kuruluşunda %10’ dan fazla hissesi olanlar devletten ve diğer kamu tüzel kişilerden ve bunların doğrudan veya dolaylı olarak katıldıkları teşebbüs ve ortaklıklardan herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak katıldıkları teşebbüs ve ortaklıklardan herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler ve menkul kıymetler borsalarında muamelede bulunamazlar” yasağı düzenlenmiştir.

Yasadaki bu maddeye rağmen, enerji santralleri ve dağıtım şebekeleri, Kanal D, TGRT, CTV, Kent TV, Show TV ve Genç TV sahiplerinin yönetim kurulu üyeleri veya başkanlığı yaptıkları holdinglere verilmiştir.

Daha önce yaptığımız açıklamalarda da medya kuruluşlarında hissesi olanların “hülle” yaparak hisselerin yanında çalıştırdıkları kişilere devrederek devleti ve kamuoyunu yanıltma yoluna gitmişlerdir.

YAPILAN İŞLEMLER 4054 SAYILI “REKABETİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN”A AYKIRIDIR.

4054 sayılı kanunun amacı 1. maddede de şu şekilde belirtilmiştir.

“Bu kanunun amacı, mal ve hizmet piyasasındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır”.

4054 sayılı yasada “koşullu onay” diye bir yetkiyi saymamıştır. Yasada olmayan bu yetki de tebliğle verilemez.

Bu nedenle Rekabet Kurulu’nun enerji santralleri ve dağıtım şebekeleriyle ilgili olarak 3 koşul önermesi ve bu koşulların sağlanmadan Danıştay’ın onayından geçen sözleşmelerin geçersiz sayılması anlamına gelmektedir.

Devir Sözleşmelerinde Rekabet Kurulunun aşağıda belirtilen şartları yerine getirilmemiştir.

1. İmtiyaz sözleşmelerinden münhasırlığa dair 8/e maddesinin çıkartılması, bunun yerine alternatif temin kaynaklarına açık bir sistemin benimsenmesi; bu amaçla dağıtım ve ticaret işlerinin birbirlerinden ayrı mütala edilerek, esasları Enerji Üst Kurulu’na, bu Kurul oluşturuluncaya kadar ilgili Bakanlıkça belirlenmek ve

Rekabet Kurumu'nu bilgilendirmek kaydıyla, ilk beş yıl için 1 MW ve üzerinde elektrik kullanan tüketicilere yönelik olarak, şirketlere, belirli bir hat kullanım ücreti dahilinde kendi bölgeleri dışındaki bölgelere de talep halinde, elektrik satış hakkı tanınarak ticaret bölümünün kısmen de olsa rekabete açılması ve durumun beş yılın sonunda uygulama sonuçlarına ve Türkiye'nin elektrik enerjisi üretim grafiğine bağlı olarak Enerji Üst Kurulu'nca yeniden değerlendirilmesi,

2. Görevli şirketlerle TEDAŞ arasında imzalanacak olan Enerji Satış anlaşmalarıyla ayrıntılı biçimde düzenlenmiş olan sabit fiyat uygulamasının kaldırılıp, yerine fiyatın alt ve üst sınırları Enerji Üst Kurulu'nca, bu Kurul oluşturuluncaya kadar Rekabet Kurumu'nun bilgilendirilmesi kaydıyla, ilgili Bakanlıkça belirlenecek belli bir aralıkta seyretmesini ve bu sınırlar dahilinde görev bölgelerinde faaliyet gösterecek olan şirketlerin istedikleri fiyatları uygulama serbestisine sahip olmalarının sağlanması,

3. İmtiyaz sözleşmelerinin hizmete ilişkin 8'inci maddesini (c) bendinin yeniden kaleme alınarak, mevcut hususlara ek olarak eşit alıcıya eşit muamele yapılmasına öngören bir ibarenin eklenmesi,

4. Devralmalar gerçekleştiikten sonra faaliyete geçecek şirketlerin üretim ve işletme haklarını başka bir teşebbüse veya şahsa devretmesi hususunun da Rekabet Kurulu'nun iznine tabi olması gerektiği, bu çerçevede, halen Danıştay'da görüşülmekte olan ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile görevli her şirket arasında imzalanacak olan "İmtiyaz Sözleşmesi"nin taslağında yer alan, (Şirket dağıtım yetkisini ve bu sözleşmeden doğan dağıtım haklarının tamamını veya bir kısmını varsa projeye kredi sağlayan kuruluşa veya onların belirleyeceği başka bir şahsa Bakanlığın onayı ile aynı koşullarla devir ve temlik edilebilir... Bakanlığın izni olmadıkça şirket ortakları, ortaklık payları değiştirilemez ve şirkete yeni ortak alınamaz) şeklindeki 'Yetkinin Devri' başlıklı 31'inci maddesinin değiştirilerek, bu işlemlerde Rekabet Kurulu'nun izninin alınması.

Yeni Anayasa Değişikliğiyle Ne Yapılmak İsteniyor?

NİÇİN ULUSLARARASI TAHKİM YASASI İSTENİYOR?

Hükümetlerin tüm uygulamalarının nasıl da halkın çıkarına olduğunu ballandıra ballandıra anlattıklarını hepimiz biliyoruz.

Oysa, uluslararası tahkimde o kadar pervasızca davranıyorlar ki, yasanın halkın çıkarlarına olduğuna dair tek bir cümle kullanma gereği bile hissetmiyorlar. Niyetlerini

çok açık bir şekilde ifade ediyorlar. “Ülkemizin yatırıma ihtiyacı var, bu ihtiyacın finansmanını ülke kaynakları ile karşılamamız mümkün değil, yabancı kaynağa ihtiyaç var, yabancı sermaye de ülkemize yatırım yapmak için bazı güvenceler istiyor, bu güvencelerin başında da uluslararası tahkim geliyor, öyleyse Anayasayı değiştirelim!”

Uluslararası Tahkim, yalnızca yabancı sermayenin ticari haklarını güvenceye almak için yapılmaktadır.

Tahkim ile birlikte, başta enerji olmak üzere, ulaştırma, haberleşme gibi trilyonluk bütçeli ve ulusal ölçekli kamu hizmetlerinin özelleştirme eliyle yabancı sermayeye muazzam bir pasta olarak sunulması ve bunun Danıştay ve ulusal yargı denetiminden çıkartılması için yapılmaktadır.

Enerji ve telekomünikasyon sektörlerinin tekellere devri için yapılan ihaleler, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi tarafından birçok kez Anayasa'ya aykırı bulunarak reddedildi.

Ancak, IMF ve Dünya Bankası'nın; Türkiye'nin kredi taleplerine karşı, enerji başta olmak üzere stratejik alanların özelleştirilmesini şart koşmaları, hükümetleri daha da pervasızlaştırdı. Öyle ki, Danıştay'ın enerji hizmetini bir kamu hizmeti göreyerek, sözleşmeleri imtiyaz sözleşmesi şeklinde değerlendirmesi karşısında sıkışan 56. hükümetin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Ziya Aktaş, “Danıştay’la centilmenlik sözleşmesi yaptık” açıklamasını bile yapmaktan kaçınmadı.

Bu şekilde yargıyı devreden çıkarmadan enerji işkolunda özelleştirmenin mümkün olmadığını gören sermaye çevreleri, IMF aracılığıyla hükümetlere, Türk hukukunu devre dışı bırakacak olan Uluslararası Tahkim’i dayattı. IMF’nin “Tahkim yoksa borç da yok” dayatmasına karşı, milliyetçi söylemlerle işbaşına gelen DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin, programının başına aldığı konu ise “tahkim yasası” oldu.

Bu amaçla, yabancı sermaye ile yapılacak kamu sözleşmelerinde tahkimi uygulamak üzere yasa taslağı hazırlanarak TBMM’ye sevk edildi. Başbakan Yardımcısı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cumhur Ersümer tarafından hazırlandığı öne sürülen taslak, başta Anayasa'nın 47, 125 ve 155. maddeleri olmak üzere Anayasa’da köklü yasal değişiklikler öngörüyor. Değişikliklerle yasalardaki kamu hizmeti de yeniden tanımlanıyor. Taslağın Enerji Bakanlığı’nca hazırlanmış olması, uluslararası tahkimin önünü açacak yasal düzenlemelerin ilk etapta enerji ihalelerine uygulanacağını gösteriyor. Tasarı kabul edilirse mevcut yasalardaki “kamu hizmeti” tanımı değiştirilerek ve yabancılarla yapılan sözleşmeler özel hukuk kapsamına alınacak. En önemli sonucu ise, ulusal yargı kavramının zedelenecek ve Danıştay denetiminin ortadan kaldırılmış olmasıdır.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bu yana kabul edilen 1924, 1961, 1982 Anayasalarının ortak özelliği kamu hizmetlerini önemseyen yaklaşım içerisinde olmasıdır. Anayasalarda kamulaştırmalar yer almış ancak asla özelleştirme tek kelime olarak bile yer verilmemiştir.

Yapılan Anayasa Değişikliği

Madde 1- *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 47.nci maddesinin kenar başlığı, "E. Devletleştirme ve özelleştirme" şeklinde değiştirilmiş ve bu maddeye ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.*

"Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.

Madde 2- *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 125.inci maddesinin birinci fıkrasına ikinci cümle olarak aşağıdaki hüküm eklenmiştir.*

"Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya millelelerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir."

Madde 3- *Anayasasının 155.inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.*

"Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları ve kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir."

57.Hükümet getirdiği anayasa değişikliği kamu hizmeti, kamulaştırma kelimesinin yanına, çok uluslu sermayenin ideolojisinin ifadesi olan özelleştirme kelimesi eklenecek 76 yıllık bir geleneğe son verilmiştir. Hem de en milliyetçi ! bir hükümet tarafından.

TAHKİM KAPİTÜLASYONDUR

Ülkemizin yatırım ihtiyacı, özellikle de enerjideki yatırım ihtiyacı hükümetçe çok abartılı bir şekilde belirtilmekte; ihtiyacın karşılanması için de yabancı sermayeye dikensiz gül bahçesi yaratmaya çalışmaktadır.

Yargının bağımsızlığı, mahkemelerin adilliği gibi tartışmalar bu yazımın konusu değil. Bu yazı yabancıların ne istediğini, isteklerinin ne anlama geldiğini kapsayacak.

Evet, yabancılar, “sizin kara kaşınız, kara gözünüz için ülkenize yatırım yapmıyoruz, kendi kârımız için yatırım yapıyoruz, ama bizim çıkarlarımıza hiçbir helal getirmeyecek düzenlemeleri de istiyoruz” diyorlar.

Yurttaşlarının devletle olan anlaşmazlıkları, ülkemiz mahkemelerince karara bağlanacak, ama ülkemize yatırım yapanlarla devlet arasında çıkacak uyuşmazlıklar, yargıda çözülmeyecek, hakemler tarafından çözülecek.

Belli bir ülkede kurulmuş olan ya da sürmekte olan bir ilişkiden dolayı, böyle bir ilişkiye taraf olanlar arasında çıkan uyuşmazlıkların, o ülkenin yargı organlarında çözülmeyeceğini, zorunlu olarak başka bir ilişkiye (resmi ya da özel) başvurulacağını kabul ediyorsanız, bu olayın kapitülasyonu anımsatmasından daha doğal ne olabilir?

Uluslararası tahkimle, kapitülasyonlar arasındaki benzerliklerden önce kapitülasyonlar hakkında kısa bir hatırlatma yapmak istiyoruz.

- İpek yolu ticaret yolu olarak önemini yitirip, okyanuslar üzerinden ticaret yapılmaya başlandığında, ipek yolu üzerindeki köy, kasaba ve şehirlerde büyük bir ekonomik çöküş başlamıştı.
- Osmanlı, transit ticaretten elde ettiği geliri korumak için Fransa, İngiltere, Hollanda, Avusturya, Rusya ülkelerini kapsayan bir dizi ticari ayrıcalıklar tanımıştı.
- Avrupalı tüccarlar, Osmanlı topraklarında serbestçe dolaşım, alımda satımda her türlü kolaylıklar tanınmış, vergileri yerli tüccarlara göre düşük tutulmuştu.
- Avrupalı tüccarlar, Osmanlı ülkesi içinde kendi mahkemelerini kurarak, ticari anlaşmazlıkları bu mahkemeler de karara bağlıyorlardı.
- Sonuçta, Anadolu’yu kapsayan ticaret ve tefecilik yabancıların ve azınlıkların eline geçti.
- Osmanlı, borçlarını ve faizlerini ödemeyecek hale düştü. Borçların ödenmesi için Düyun-u Umumiye-i Osmaniye Meclisi kuruldu.
- Borçlarına karşılık olarak, balıkçılık, tuz, tütün, ipek, pul ve alkolden alınan vergi ve damga resmi gibi gelirler bu meclis tarafından toplanmaya başlandı.
- Çeşitli Rejiler (birlikler) kuruldu. Vergi toplayan bu rejiler, vergi topladıkları köylülerle olan anlaşmazlık sonucunda 40.000 kişinin ölümüne neden olmuşlardı.

Ve ulusal bağımsızlık savaşı sonucu, kurulan yeni Cumhuriyet döneminde dış borçlar taksite bağlanarak ödenmiş ve yabancıların elinde bulunan demiryolları, telefon, elektrik, tranvay, havagazi, maden şirketleri kamulaştırılmıştı.

Ve Benzerlikler:

- 1- Her iki anlaşmayla da yabancı sermayeye kolaylık sağlanmakta, yabancı sermayenin ülkeye girmesiyle ilgili ön koşullar tamamen kaldırılmaktadır.
- 2- Kapitülasyonla Osmanlı Mahkemeleri reddedilmiş ve yabancı ülkeler kendi mahkemelerini kurmuşlardır. Uluslararası tahkimle de, Danıştay ve ulusal mahkemeler bir tarafa bırakılarak hukukçulardan oluşmayan uluslararası tahkim müessesesi oluşturulmaktadır.
- 3- Kapitülasyonla, Osmanlı ödeyemediği dış borçlarına karşılık, balıkçılık, tuz, tütün, ipek ve alkolden alınan vergilerin yabancı şirketlere bırakmasıyla, IMF'yle yapılan anlaşmalar sonucu enerji, iletişim, maden, petrol sektörünün özelleştirilerek gelirleri dış borçların ödenmesinde benzerliği bulunmaktadır.
- 4- Kapitülasyonlar sonucunda, elektrik, haberleşme, demiryolları, tramvay, maden, havagazı sektörü nasıl yabancı şirketlerin tekeline geçtiyse, uluslararası tahkim sonucunda, yap-işlet-devret modeliyle enerji, haberleşme, maden sektörlerinde yapılan yatırımlarla bu sektörler yabancı şirketlerin tekeline geçecektir.

ULUSLARARASI TAHKİMİN KAPİTÜLASYONLARI ARATACAK EKONOMİK VE HUKUKSAL SONUÇLARI:

- Devletin, yasama, yürütme, yargı erklerinden oluştuğu söylenirken, yargı erki yok ediliyor.
- Uluslararası Tahkim yalnızca enerji sektöründeki yatırımlardan ibaret değil, telif, patent, portföy, kültürel yatırımları da kapsamaktadır.
- Şimdiye kadar yabancı sermayeye konulan tüm ön koşullar kaldırılarak, yerli yabancı yatırımcılar arasında fark olmayacak.
- Bu anlaşmayı imzalayan ülkeler 5 yıl bu sistemden çıkamaz. Çıkma kararı verildiği andan itibaren 15 yıllık süre içerisinde verilen taahhütleri yerine getirmeye zorunludur.
- Uluslararası tahkim sonucu yapılan yatırımlara karşı sendikal direnme olduğu zaman yabancı yatırımcıların çıkarına dokunan bu sivil itaatsizlik olayında devletler tazminat ödemeye mahkum olacak. Dolayısıyla devletler de bu tazminatı ödememek için, sendikal hak ve özgürlüklerini kullanan emekçilere karşı şiddet uygulamayı tercih edecek. Ya da ödediği tazminatı vatandaşın sırtına yükleyecektir.
- Uluslararası tahkim kuruluşları, bildiğimiz anlamda mahkemeler olmayıp, yabancı şirketlerin atadıkları kişilerden oluşan ve kendi koydukları kurallara göre

karar veren özel yapılardır. Daha açık tanımıyla ya-bancı sermaye hem yargıç, hem savcı, hem de savunma avukatlığını üstlenecek kendi lehine kararlar oluşturarak ülkemizi “uluslararası mahkum” durumuna düşürülecektir.

- Çıkarılacak yasayla kamu hizmeti, yasayla belirleneceğinden, her yasa koyucunun ayrı bir “kamu hizmeti” tanımı olacak. Parlamentodaki egemen anlayışta gözönünde bulundurulduğunda, kamu hizmeti kavramı unutulacak, her türlü hizmet “piyasa malı” gibi ele alınacaktır.
- Anayasanın 155. maddesinde “imtiyaz şartları”nın ve sözleşme inceleme görevi Danıştay’a verilirken, yapılacak değişikliklerle, inceleme görevi alınarak, yalnızca görüş bildirme düzeyine indirgenmektedir. Yapılan özelleştirmelerle ilgili Danıştay kararlarını uygulamayarak hukuk cinayetleri işleyen sicili bozuk bir hükümetin, Danıştay’ın görüşlerini dikkate alması gibi bir durum olmayacaktır.
- Yabancı şirketlerin, Türkiye’nin doğal kaynaklarını kullanarak (termik, doğalgaz, hidrolik vb.) ürettikleri elektriği, bu ülkenin vatandaşlarına satma zorunluluğu olmayacak, şirket istediği ülkeye satabilecektir.
- Elektrik, haberleşme, ulaşım gibi hizmetlerin birim fiyatları dolara endekslenecek ve bu hizmetler daha da pahalılaşacaktır.
- Sivil toplum örgütleri, bireyler, tüketiciler şikayetlerini bu tahkim kurullarına iletemeyeceklerdir.
- Yabancı sermaye, sözleşme koşullarını yerine getirmeden ülkemizi terk edip gittiği zaman uluslararası tahkimin kararı olmadan o şirketin mallarına el konulamayacaktır.
- Tahkim kabul edildiği takdirde, ulusal hukuka aykırılık olsa bile, tahkim kuruluşunun aldığı kararlara uymak zorunluluğu vardır.
- Uluslararası tahkimin uygulanması dünyada sermayenin anayasası olarak tanımlanan Çok taraflı yatırım Andlaşması (MAI)’nın en önemli maddesinin hayata geçirilmesi demek olacak böylece ulusal yargı yerine sömürge hukuku geçecektir.
- Uluslararası tahkim sonucu yabancı şirketin faaliyetleri, o ülkenin aleyhine sonuç doğursa bile, ülke kamulaştırma yapamayacak, yaptığında savaş nedeni sayılabilecektir.

Vatandaş hakkını nasıl arayacak?

Uygulamaya konulacak uluslararası tahkim bir yandan ulusal yargı sistemini parçalayıp etkisizleştirirken, diğer yandan da daha önce bir kamu hizmetinden yararlanırken herhangi bir nedenle ulusal yargıya başvurabilen vatandaşın, hizmetin alınması veya kullanılmasından doğabilecek konularda hak arama yollarını kapatacak.

Kamu hizmetinin sahibi idaredir, yargı konusu ulusal yargının işidir. İki şirket arasındaki bir uyuşmazlığı yabancı hakem heyetleri çözebilir. Ama konu kamu hizmeti ise bu, ulusal kamu yargısının işidir. Ulusal yargı devre dışı bırakıldığı takdirde, yurttaş da bundan zarar görür. Bir kamu hizmeti görülürken, bunun sahibi olan idareden nasıl hesap sorulabilir, nasıl dava edilebilir. Uluslararası hakeme gidilirse konu, sanki iki şirket arasındaki ticari işmiş gibi görüleceğinden, yurttaşın hiç müdahale etme hakkı olmaz. Söz gelimi elektrik veya doğalgaz fiyatlarından yakınan bir vatandaş, hakkını aramak için Anadolu'dan kalkıp New York'a gidecek. Gitse bile onu adam yerine koymazlar, sen taraf değilsin derler. Bu da gösteriyor ki tahkim vatandaşın hak arama yolunu kapatacaktır.

Uluslararası tahkim kuruluşlarınca verilen kararların ulusal yargı denetimine tabi olmaması, verilmiş kararların genellikle bu kurumlara yön veren veya yönetimine katılan uluslararası şirketler ve gelişmiş ülkeler lehine karar vermesi veya olasılığının yüksek olması, bu mekanizmaların adil olamayacağını ortaya koymaktadır. Uluslararası tahkim, ulusal yargı sistemine ve Anayasa'ya aykırılığı yanında, kamu hizmeti veren kuruluşların özelleştirilmesinde Yİ, YİD, İşletme Hakkı Devri uygulaması sonucu kamu hukuku büyük yara almış olacaktır.

Tabii ki Uluslararası Tahkimin sonuçları yalnızca bunlar değil, ancak belli olan şu ki bu uygulama çağın gereği değil, çok uluslu şirketlerin tekelleşmelerinin sömürülerini sürdürmelerinin bir gereğidir. Uluslararası Tahkim konusunda devletin en tepesindeki yetkilisi, Başbakan, Enerji ve Tabii Kaynaklar bakanı başta olmak üzere, hükümeti oluşturan partiler ve milletvekilleri, bu ülkenin bugünü, yarını ve geleceği ipotek altına alınmasına aracılık etmektedirler.

Milyonlarca kamu emekçisinin, işçinin, geniş halk kesiminin tepkilerine kulak tıkayan 57. hükümet, çok uluslu şirketlerin, IMF'nin ve yerli holdinglerin taleplerini yerine getirmek için olağan üstü çaba sarfetmektedir.

ANAYASA DEĞİŞMELİDİR AMA...

Uluslararası Tahkim, Türkiye'nin bağımsızlığına indirilmiş bir darbedir.

1982 Anayasasında insan hakları ve özgürlüklerini kısıtlayan bir çok anti-demokratik hüküm bulunmaktadır.

Anayasadaki anti-demokratik hükümlerin kaldırılması yönünde hiçbir çaba sarf etmeyen siyasi iktidar, yargı bağımsızlığını ortadan kaldıracak olan bir çalışmaya girmektedir. Tüm emekçiler bu değişikliklere karşı çıkmalı, anti-demokratik hükümlerin kaldırılması yönünde mücadele yürütmelidir.

1970'lerin başından itibaren gelişmiş ülkelerde yeni bir ekonomik krizin başlamasıyla birlikte, 2. Dünya Savaşından bu yana yaklaşık 30 yıldır yürürlükte bulunan "refah devleti" politikaları da bu krizle birlikte sona eriyordu.

ÖZELLEŞTİRMENİN, İSTİHDAM YAPISI VE ÇALIŞMA KOŞULLARI ÜZERİNDEKİ BOZUCU ETKİSİ

Kamuoyunda çoğu kere özelleştirme kavramı kamu (ya da devlet) mülkiyeti altında bulunan bir işletmenin özel sermayeye devri ile sınırlı olarak algılanmaktadır. Bu yaklaşım özelleştirmeyi siyasal, ideolojik, arka planından koparmakta, onu bir işletmenin ama yalnızca bir işletmenin mülkiyetinin biçimi konusuna indirgemektedir. Sonuçta özelleştirme etkisi çok sınırlı olan yalnızca bir ekonomik önerme/uygulama olarak gösterilmektedir.

Ülkemizde de özelleştirme, gerek uluslararası sermayenin gerekse de, bu sermayeler ile arasında sıkı bağlar bulunan yerli sermayenin karlarını, başka bir ifade ile emekçiler üzerinde uyguladıkları sömürü oranlarını artırmak ve hizmet sektörlerini metalaştıracak yeni kar alanları yaratmak için önerdikleri/uyguladıkları ve uygulayacakları temel bir programdır.

Özelleştirme olgusu bir bütün olarak düşünülürse

1. Eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarının giderek azaltılması, yapılan tasarrufun sermayeye aktarılması,
2. Kamununun hizmet ve mal üretiminde bulunduğu kar oranı yüksek, kısmen tekel konumunda bulunan ekonomik alanların, özel sermayeye açılması,
3. Daha az işçi ile daha uzun süreler üretimde bulunarak, bir yandan maliyetlerin düşürülmesi diğer yandan da sendikal yapıların kırılması (yani sendikasızlaştırma) taşeronlaştırmanın yaygınlaştırılması, esnek çalışmanın egemen biçim haline getirilmesi, sonuçlarını içermektedir.

ÇALIŞANLARIMIZI VE ÜYELERİMİZİN KARŞILAŞACAĞI DİREKT SORUNLAR

Neo-liberal yeniden yapılanma programının en önemli aracı durumda olan özelleştirmenin sonuçlarını birçok ülke (Fransa, Meksika, İngiltere vb) emekçileri kadar

yakından yaşamayan ülkemizde de emekçiler kısa vadeli ve kesimsel çıkarları açısından olguya yaklaşmışlardır.

Ülkemiz gerçekliğinde emek piyasasında hala ayrıcalıklı bir konumu bulunan kamu işçisi ve kamu çalışanları açısından durum farklı algılanmakta, bu kesimler ve onların örgütleri tarafından konunun ciddiyeti yeterince kavranamamaktadır.

Devlet sermayesinin üretim alanlarından çekileceği/çekilmekte olduğu gerçeği, doğrudan doğruya kamu işçisi deyimini de literatürümüzden hızla çıkarmaktadır. Bu gün hala kamu mülkiyetinde bulunan örneğin PETKİM gibi kuruluşlarında özelleştirilmesiyle kamu işçiliği esas itibarıyla sona erecektir. Ülkemizde sendikal örgütlemelerin ağırlıklı olarak kamu işletmelerinde örgütlü bulunduğu düşünülürse bir önceki başlıkta açıklamaya çalıştığımız olguların ne büyük bir hızla gerçekleşeceği kolaylıkla algılanabilecektir.

Diğer yandan ayrıcalıklı emek kesimi olan ve geçmişte memur olarak adlandırdığımız kamu çalışanları açısından durum pek de farklı değildir. Çünkü

1. Devlet, asli görevleri olan asker, polis, bürokrasi ve ideolojik aygıtları dışında istihdamı düşürüyor. Böyle bir gerçeklik varken, TEAŞ, TEDAŞ, TELEKOM, KARAYOLLARI, DDY vb kamu çalışanı statüsünde istihdam edilen emekçileri, başka bir kurumda istihdam etmesi hem uyguladığı politika gereği hem de fiziken mümkün değildir.

2. Diğer yandan, Devlet bir süredir yürüttüğü Kamu Personel Rejimi Yasa Taslağını son aşamasına getirmiştir. Yasa taslağı, 657 Sayılı Devlet Memurları Yasasının işgüvenliği maddesinden, düzenli istihdam yapısından rahatsız olduğunu ve yeni personel rejiminde esnek çalışma, bireysel sözleşme ilkesini esas aldığını kamuoyuna açıklamıştır.

Dolayısıyla emek piyasasındaki kısmen ayrıcalıklı olan ancak bu ayrıcalığının bir biçimde devam edeceğini uman, sonuçta özelleştirme politikalarının kendisinden daha çok başka kesimleri etkileyeceğini düşünen kamu emekçileri de fena halde yanılmaktadır.

ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARINA KARŞI ALTERNATİF POLİTİKA ÖNERİLERİMİZ

Tebliğimizin başında da belirttiğimiz gibi özelleştirme sermayenin, topyekün ve bütünlüklü saldırı politikasıdır. Neo-liberal politikaların sözcülüğü IMF, Dünya Bankası gibi emperyalist kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Dolayısıyla özelleştirme politikalarına karşı yapacağımız her önerme kapitalist sistemi sorgulayan bu nedenle de kapitalist sistemi karşımıza alan önermeler olmak zorundadır.

Bizler eğitimin, sağlığın, sosyal güvenliğin devlet ya da kamu tarafından, parasız olarak karşılanmasını, herkese iş ve yeterince ücret, konut hakkı ve ısınma hakkı, örgütlenme hakkı ve bu hak önüne koyulmuş engellerin kaldırılmasını, Çocuklarımıza iyi bir gelecek hakkı, barış ve yaşama hakkı, karar ve denetim süreçlerinde etkin olmak taleplerimizi tekrar tekrar yinelemek ve takipçisi olmak durumundayız. Özelleştirme politikalarının emekçiler açısından alternatifi, bu taleplerin yerine getirileceği düzenlemeler olacaktır.

Açıktır ki saydığımız tüm bu talepler özelleştirme politikalarının bize önerdiklerinin, tam zıttı yöndeki taleplerdir.

Özelleştirme politikalarına karşı

1. Sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi toplumun bugününü ve yarınını ilgilendiren temel alanlardan, özel sermayenin çekilmesini ve kamu kaynaklarının her geçen gün artan oranlarda bu alanlara akıtılmasını istiyoruz.

Bugün eğitimin özelleştirilmesi ile, ya paralı kesime eğitim hizmeti sunulmakta ya da eğitim tarikat ve vakıfların eline bırakılmaktadır. Bu toplumun daha da gericileştirilmesinin teminatıdır.

Yine sağlığın özelleştirilmesinin sonuçları yavaş yavaş ortaya çıkmakta, insanlar hastane kapılarında ölmekte, tedavilerini yaptırılmamaktadırlar. Son dönemde SES'in ortaya çıkardığı Yüksek İhtisas Hastanesi örneği bizler açısından, çok önemlidir. Ölüden kalp kapakçılarının sökülmesi, bir kez kullanılan tıbbi malzemelerin (disposible) tekrar tekrar kullanılması ya da bazı polikliniklerde sağlam insanlardan organ çalınması sağlık alanından kamunun çekilmesinin direkt sonuçlarıdır.

2. Bir ülkenin gelişebilmesi onun üretkenliğine bağlıdır. Üretkenliğin artırılması diğer faktörlerin yanısıra, altyapı hammadde ve enerji üretimine bağlıdır. Stratejik işkolları olarak adlandırılacak bu işkollarında kamunun bulunması ülkenin ekonomisi açısından da bir zorunluluktur.

3. Diğer tüm üretim alanlarında yapılacak kamu girişimleri, piyasada tekeli kıracak ve fiyat artışını kontrol altına alabilecek tek mekanizmadır. Süt Endüstrisi Kurumunun özelleştirilmesi ile süt fiyatları arasındaki ilişki bizler tarafından ciddiyetle incelenmelidir.

4. Özelleştirme politikaları, emek bileşenleri arasındaki farkı giderek azaltmakta deyim yerinde ise daha homojen bir işçi sınıfı yaratmaktadır. Açıktır ki özel

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası

sektörün kamu işçisi, işçi-kamu çalışanı, sözleşmeli-657'li vb çerçevede beliren ve bugün işçi sınıfının topyekün ortak mücadelesi önünde çok ciddi engeller çıkartan bu ayrımlar hızla silinmektedir.

Diğer yandan taşeronlaştırma sistemi de, işçi sınıfını kendi içinde rekabete sokmakta, sınıfın birliğinin oluşturulması önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Bugün çok büyük bir bölümü, ya da hemen hemen tamamı örgütsüz bulunan, yasal halklardan yoksun bu kesimin örgütlemesi, işçi sınıfı örgütlerinin kaçınılmaz görevleri arasındadır.

Bugün çeşitli Avrupa ülkeleri işçi örgütlerinin de gündemine giren, ortak çalışanlar yasası (ortak örgütlenme) yönünde atacağımız her adım, yarını örmek noktasında özelleştirme politikalarına karşı atacağımız en ciddi ve en büyük adımlardan birisidir.

5.. Günlük çalışma süresinin 6 saatlik işgünü olarak ülke çapında zorunlu hale getirilmesi kamu ve özel kesimde istihdam artırıcı esnek istihdama karşı bir önermedir.

6. Yine kamu işletmelerinin içinde bulunduğu yoz ve çürümüş durumun bizlerden kaynaklanmadığı tam tersine sermaye lehine politika yapan kirli politikacıların kirli politikalarının sonucu olduğu gerçeğinden hareketle, işletme yönetimleri ve denetimlerinde çalışanların, tüketenlerin ve onların örgütlerinin yer almasını, temsil edilmelerini talep ediyoruz. Bu yolla kirli ilişkileri kamuoyuna teşhir edebilecek ve bu işletmelerin nasıl bilinçli bir biçimde çürütüldüğünü halka anlatabilme olanağı yakalanabilecektir.

PLATFORM ÇERÇEVESİNDE GERÇEKLEŞTİREBİLECEĞİMİZ KISA VADELİ EYLEM VE ETKİNLİK ÖNERİLERİMİZ.

Ülkemizde, sermayenin ve onun organizasyonu olan devletin yıllardır yürüttüğü propagandalar ve kamu işletmelerini bilinçli çökertme politikası sonucu ciddi bir özelleştirme yanlısı kesim oluşturuldu. Bu gün bizzat özelleştirme ile kendisinin işsizlik ve açlıkla karşılaşacağı gerçeğinden habersiz olan büyük bir emekçi kesimi ne yazık ki özelleştirme taraftarıdır.

Bizler tek tek örgütleri olarak özelleştirme karşıtı mücadele de gerek nitelik gerekse de sayısal anlamda yeterli olmadığımızı, hatta bırakalım yeterli olmamayı, sesimizi bile yeterince kamu oyuna duyuramadığımızı görüyoruz. İşte bu nedenle platformlar aracılığıyla ortak davranmaya çabalyoruz.

ENERJİ-YAPI YOL SEN olarak, özelleştirmeye karşı duruşun sektörel düzeyde parçalanmış lokal etkinliklerle sürdürülemeyeceğine inanıyoruz. Özelleştirme sermayenin siyasal, ideolojik, ekonomik programı olduğunda birleşiyorsak karşı duruşta aynı çerçevede emekçilerin siyasal, ideolojik, ekonomik programıyla örgütlenebilir. Bu saptama doğrultusunda 30.05.1997 yılında 60'a yakın kamu çalışanı, işçi sendikaları, partiler, meslek odaları, halkevleri ve çeşitli demokratik kitle örgütüyle yapılan toplantıda "Özelleştirme Karşısı Platform" oluşturuldu. Ankara'da oluşturulan bu platformun yerel yapıları da İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Mersin, Samsun gibi illerde oluşturulmuştur.

Düşünsel olarak etkili bir girişim olmasına karşın yapılan işler bağlamında beklenen sonuçların alındığı söylenemez. Özellikle işçi sendikalarının bu platforma güç vermemeleri, partilerin de katılımı temsiliyet düzeyinde algılamaları platformun etki alanını daralttı.

Bütün olumsuzluklara rağmen bu platforma destek olunmalı, katılınmalı ve mücadele programının çıkartılması sağlanmalıdır.

Enerji-Yapı Yol Sen olarak, bir yandan geniş çaplı bir karşı duruş cephesi yaratma çabalarını sürdürürken, öte yandan kendi alanımızda yoğunlaşan özelleştirmelere karşı ayrı bir mücadele programı yürüttük. 1996 yılından bu yana kitlesel basın açıklamaları, iş bırakma eylemleri ve işyerini terketmeme eylemleri gerçekleştirdik. 1 Eylül 1998 tarihinde Adana'da başlattığımız süresiz iş bırakma eylemi sonuç vermiş, şirkete devir işlemi süresiz ertelenmiştir. Hâlâ Ankara, İstanbul ve Samsun'da işyerlerini terketmeme etkinliklerini sürdürmekteyiz. Şirketleri işyerlerine sokmama noktasındaki kararlılığımız her geçen gün artmaktadır.

Yürüttüğümüz kendi alanımızdaki mücadele programının yanında platforma bir dizi etkinlikler önermekteyiz.

Bu çerçevede;

- 1-Platform varlığı sürekli hale getirilmelidir.
2. Eğitime, sağlığa, sosyal güvenlik kurullarına devletin katkısının artırılması, sosyal güvenlik harcamalarına bütçelerde daha fazla pay ayrılmasına yönelik çalışmalar kamuoyuna sunulmadır.
3. Rantiyelerin vergilendirilmesi, sermaye üzerindeki vergi yükünün artırılması, etkin denetimin yapılması propaganda yapılmalıdır.
4. Seçimlerin yakın zamanda yapılacağı gözönüne alınarak, bu talepler halk kitlelerinin temel istekleri olarak kamuoyuna mal edilmelidir. "Özelleştirmecilere

oy yok” kampanyası başlatılmalıdır. Bu sayede ekonomik ve sosyal olan arasında ilişki kurulabilecektir.

5. Özelleştirme uygulamalarındaki lekeli ve kirli ilişkiler kampanya ile kamuoyunun gündemine sokulmalı. Kamusal alandaki yozlaşmanın ve çürümüşlüğün önüne geçecek kampanyalar hedeflenmelidir. Etkili bir kamu yönetimi için çalışanların denetimi hedeflenmelidir.

6. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın lağvedilmesi, yapılan özelleştirmelerin iptal edilmesi ve yapılacak özelleştirmelerin de durdurulması talebi yükseltilmelidir.

7. Yatırımların artması talep edilmelidir.

8. Enerji işkolunda özelleştirmelere karşı Çayırhan, Soma örnekleri tüketicilerinde işin içine katılması yoluyla etkili bir muhalefetin oluşturulabileceğini göstermiştir. Bu başarılı örnekler özelleştirmeye karşı çıkış noktası olarak değerlendirilmelidir.

9. Önemli bir gereksinme olarak, özelleştirme uygulamaları ve sonuçları hakkında somut bilgiler elde edilmeli, bunlar kamuoyuna deklere edilmelidir.

10. Platform, tek tek örgütlerin yapacakları eylem ve etkinlikleri AKTİF olarak desteklemelidir.